

TEMA ([HTTPS://KRITIKA-HDP.HR/TEMA/](https://kritika-hdp.hr/TEMA/))Imena s naslovnice

Komocija hrvatske provincije

Drugi iz serije tekstova o književnom prevođenju i prevoditeljskom radu u hrvatskoj kulturnoj politici podsjeća na sve one veze sa svijetom koje smo izgubili kidajući veze s centrima eksjugoslavenske regije

[\(https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/\)](https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/)

Mario Kikaš

[\(https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/\)](https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/)

Hrvatska je napokon postala Zapad. Paralelno, osim prekidanja veza s ostatkom svijeta, odnosno s Istokom i Jugom, jedna od primarnih misija hrvatske, čitaj HDZ-ove državotvorne

kulturne politike, bio je i bijeg s Balkana, a to je imalo i ima nesagledive posljedice i na našu kulturnu politiku i politiku prevođenja, a onda i kulturnu i književnu recepciju svijeta

Upravo završeno Svjetsko nogometno prvenstvo jedan je od onih događaja koji i prosječnom gledatelju, koji nogomet prati “od svjetskog do europskog”, stvori dojam da je svijet ipak nešto veći nego ga mi svakodnevno zamišljamo i doživljavamo. Pa se onda u tom novom i većem svijetu nađe mjesta i za Maroko i podatak da je to prva afrička ekipa koja je uspjela doći među četiri najjače nacionalne reprezentacije kugle zemaljske. I vjerojatno će taj novi svijet koji smo nakratko otkrili u Kataru ostati u konačnici na tom jednom podatku. Naravno, tu sliku svijeta ne stvaramo autonomno i potpuno neovisno. Nego upravo u onim granicama kako ih postave medijski aparat i njegovi algoritmi, ali ne manje bitno: država i njene eksplicitne i implicitne politike i odluke. Iako na prvu izgleda kao da ta država ima sve nebitniju ulogu u svemu, pa i u kreiranju naših kognitivnih atlasa, čini mi se da je riječ o svojevrsnoj krivoj predodžbi, kao što je i ona da je naš neposredni svijet – zapravo čitav svijet. Uzmimo na primjer najaktualniju teritorijalizaciju našeg potencijalnog fizičkog, ali i mentalnog kretanja, toliko slavljenu kod hrvatsko-briselskih političkih elita. Famosni Šengen koji nam tobože omogućuje novi vid slobode kretanja, ali po prilično ograničenom svijetu. Svijet u kojem je puno lakše otići na Sjever i Zapad, nego na Jug i Jugoistok s kojeg pritom ne smijete prenijeti ništa. Tko bi to htio uopće?

Mange u Poljskoj

Naslovnica poljskog “Manga Ridera”
(Wikimedia)

Moja prva reakcija na nove šengenske carinske restrikcije bila je: A šta je s knjigama s Beogradskog sajma knjiga? Smijemo li njih prenijeti? Nemam ništa ni protiv popularnijih proizvoda široke potrošnje koji će u novom šengenskom režimu ostati s onu stranu granice ili će vam ih hrvatski carinik drsko oteti uz novčanu kaznu u Vinjanima Donjim, Brodu ili na Bajakovu. Ali ipak te knjige s Beogradskog sajma su mi veća tuga i sjeta od kajmaka i pršuta jer je u njima i simbolički i fizički upisan jedan privatni tranzicijski period, onaj studentskog životnog i svakog drugog entuzijazma koji je uključivao i vikend odlaske u Beograd krajem listopada, spavanje po hostelima i onda za kraj cjelodnevno tumaranje po halama sajma u narodnim masama aktera kulturnog konzumerizma i turizma, a kojem sam u tolikim i još većim brojkama kasnije svjedočio jedino na lajpciškom Buchmesseu. On

je bio još zanimljiviji jer, osim šta je bio najmanje četiri puta veći od onog beogradskog (svjedočeći time o veličini njemačke medijsko-izdavačke industrije), uključivao je i *gen Z* mase obučene u omiljene junake manga stripova. Japanskih manga stripova o kojima sam znao, a i dalje znam jako malo, osim da me potpuno fascinira njihova popularnost, prevodilački i izdavački pogon i materijalizacija fanova u raznim kostimima (tzv. *cosplay*) koji su prepravili i staklene hale i travnjake između njih i vlakove koji su vodili do Leipzig Messea. Koji mjesec dana

nakon toga, hodajući ulicama Gdanska s kolegom prevoditeljem s japanskog u potrazi za restoranom s pierogama, zastali smo pored neobične knjižare. Odnosno, zastao je on jer je prepoznao naslove u izlogu. Ubrzo smo se našli u maloj knjižari u kojoj su police bile gusto ispunjene prijevodima japanskih mangi na poljski, i to prema riječima kolege japanologa, vrlo aktualnih i popularnih izdanja. Par godina nakon te epizode, na koju sam u međuvremenu bio i zaboravio, saznao sam da je u onoj masi kostimiranih *gen Z* vjerojatno bio značajan broj Poljaka jer Poljska ima jednu od razvijenih manga i *cosplay* (jap. *otaku*) supkultura u Europi i izdavačku i prevodilačku industriju koja ne samo što prevodi najnovija izdanja japanskih stripova, nego producira predstave i mjuzikle (https://www.youtube.com/watch?v=Jsqn9Y9s8qU&ab_channel=kairiinCOSPLAYland) po tim istim stripovima.

Ipak te knjige s Beogradskog sajma su mi veća tuga i sjeta od kajmaka i pršuta jer je u njima i simbolički i fizički upisan jedan privatni tranzicijski period, onaj studentskog životnog i svakog drugog entuzijazma koji je uključivao i vikend odlaske u Beograd krajem listopada, spavanje po hostelima i onda za kraj cjelodnevno tumaranje po halama sajma

Afrika nije naš đir

Arapski i afrički Maroko, beogradski sajam knjiga i japanske mange u Poljskoj. Sve što povezuje ova tri fragmenta sjećanja iz različitih životnih perioda su prijevodi, odnosno nedostatak prijevoda, odnosno kulturne politike koje te prijevode o(ne)mogućuju. Pritom ne mislim samo na birokratsko-estetske selekcije onoga što će se prevoditi koje provode vijeća odabrana u Ministarstva kulture, nego na cijeli kulturno-politički kontekst koji u tim selekcijama na kraju sudjeluje. A on je nešto dužeg povijesnog trajanja i nešto širi i kompleksniji od kulturnih politika i statistika prevođenja o kojima smo nešto pisali u našem prethodnom tekstu (<https://kritika-hdp.hr/svjetsko-trziste-prevodenja/>). Primjerice, o afričkom i arapskom Maroku, našem protivniku u meču za svjetsku broncu, teško da išta možemo saznati pretražujući naše knjižnice. Odnosno, o afričkom i arapskom svijetu, književnosti, društvu i kulturi općenito. Čast izuzecima koji se daju pobrojati na prste jedne ruke, a koji onda ostaju u domeni osobnog i profesionalnog entuzijazma. Afrička književnost, pa čak i ona na europskim jezicima, minimalno se prevodi kod nas, a nekad su se na zagrebačkom sveučilištu pisali doktorati o afričkom romanu.

Ostanimo samo u domeni visoke i nagradama ovjenčane književnosti. Prošlogodišnji nobelovac, Zanzibarac **Abdulrazak Gurnah** svoj prvi prijevod na hrvatski je dobio ove godine u Profilu (prev. **Dinko Telećan**), iako piše na engleskom i živi i predaje u Velikoj Britaniji, a iza sebe ima zavidan književni i publicistički opus (profesor je postkolonijalne književnosti na Sveučilištu Kent). **Ngũgĩ wa Thiong'o**, vjerojatno najveći živući pisac afričkog kontinenta, kod nas je prvi put preveden tek 2018. u riječkoj izdavačkoj kući Lector (prev. **Gioia-Ana Ulrich Knežević**). **Chinua**

Achebe, nigerijski romanopisac čiji je kanonski roman svjetske književnosti *Svijet se raspada* preveden na hrvatski čak pola stoljeća nakon njegove prve objave (2009. godine, izdavač Novela Media, prev. **Marko Maras**) možda i najbolje pokazuje našu ograničenu recepciju književnosti van uskog i eurocentričnog kruga. U usporedbi, prijevodi koji se još mogu naći u zaključanim arhivima naših knjižnica, jer su sa srpskog jezika, mahom su iz 1980-ih kada je Achebe

Ngũgĩ wa Thiong'o (Wikimedia)

inauguriran u svjetsku književnost kao jedan od prvih afričkih pisaca, zajedno sa nobelovcem **Woleom Soyinkom** koji je nešto bolje prošao jer ima dva prijevoda na hrvatski, jedan iz 1986. kada je dobio Nobela, a mi još bili dio svijeta, a drugi iz 2018. Roman *Tumači* (izdavač Mladost, prev. **Nada Švob Đokić**) objavljen je u, iz današnje perspektive, nevjerojatnoj nakladi od čak tri tisuće primjeraka. Soyinku je tada izdala sveučilišna izdavačka kuća koja je bila važan kotačić u izdavačkoj industriji, a čiji je zadatak bio, da među ostalim, pazi da afrički nobelovac bude objavljen u velikoj nakladi u državi koja je dugo vremena bila najjača sila Trećeg svijeta, odnosno Pokreta nesvrstanih. Kao što smo u ranijem tekstu konstatirali, u velikim kulturnim i obrazovnim industrijama, poput one američke, sveučilišne izdavačke kuće su i dalje najvažniji akter u prevođenju strane književnosti na engleski jezik. Odmah nakon njih su mali, ali bitni izdavači. Tako je kod nas drugi prijevod Soyinke došao trideset i dvije godine nakon *Tumača* i pripao upravo jednom takvom izdavaču. Njegov drugi roman *Vrijeme rasapa* izašao je u lijepom izdanju Sandorfa i prijevodu **Mire Gregov**.

Afrička književnost, pa čak i ona na europskim jezicima, minimalno se prevodi kod nas, a nekad su se na zagrebačkom sveučilištu pisali doktorati o afričkom romanu

442 do Beograda

Tu ćemo stati s nabranjem i konstatirati da ova rupa od trideset i dvije godine predstavlja upravo taj kulturno-politički kontekst u kojem se formiraju eksplicitne i implicitne politike prevođenja u suvremenoj Hrvatskoj. A one su nešto kompleksnije od spomenutih godišnjih selekcija koje biraju naslove za prevođenje i ovise o širim političkim, a onda i infrastrukturnim tektonikama. Od 1990-ih naovamo, hrvatska kulturna, obrazovna i znanstvena politika, pa onda i politika prevođenja jednostavno je prekinula veze s ostatkom svijeta s kojim je do tada aktivno komunicirala kroz razgranatu diplomatsku, ekonomsku, znanstvenu, ali i kulturnu mrežu. Tu počinje naša Šengenska era koja svoj vrhunac doživljava upravo ovih dana potpunom integracijom u ekonomski, politički, carinski i kulturni prostor Europe, odnosno Europske unije. Hrvatska je napokon postala Zapad. Paralelno, osim prekidanja veza s ostatkom svijeta,

odnosno s Istokom i Jugom, jedna od primarnih misija hrvatske, čitaj HDZ-ove državotvorne kulturne politike, bio je i bijeg s Balkana, a to je imalo i ima nesagledive posljedice i na našu kulturnu politiku i politiku prevođenja, a onda i kulturnu i književnu recepciju svijeta.

Raspadom Jugoslavije, Hrvatska nije samo prekinula veze s Trećim svijetom, nego i s kulturnim prostorom u kojem je nastala njena novija književnost, kultura i država. A taj kulturni prostor je funkcionirao i kao svojevrsna kompenzacija za neke naše nedostatke, odnosno kao veza s nekim dijelovima svijeta, književnostima i kulturama s kojima nismo imali toliko izravne kanale razmjene. Ili drugim riječima, razlog malom broju prijevoda afričke književnosti na hrvatski treba jednim dijelom tražiti i u činjenici da je metropola – politički, kulturni, a onda i izdavački centar – bio u Beogradu, koji je u tom periodu puno više prevodio spomenutu književnost, nego, primjerice, Zagreb. To je i danas ostao slučaj. Tako da su oni odlasci na Beogradski sajam često služili i kao svojevrsno popunjavanje praznina koje ne može popuniti jedna mala nacionalna kultura, prevodilačka zajednica i izdavačka industrija s europske poluperiferije.

Od 1990-ih na ovamo, hrvatska kulturna, obrazovna i znanstvena politika, pa onda i politika prevođenja jednostavno je prekinula veze s ostatkom svijeta s kojim je do tada aktivno komunicirala kroz razgranatu diplomatsku, ekonomsku, znanstvenu, ali i kulturnu mrežu

Šengenska erozija

Kip Nagiba Mahfuzi u Gizi (Wikimedia)

Vratimo se na početak, na Maroko, arapski i afrički svijet, s kojim, ako ništa, dijelimo obale Mediterana. I nekad se čini – samo to. Na pitanje zašto nemamo skoro uopće prijevoda književnosti s arapskog jezika, odgovor je vrlo jednostavan. Fali ljudi koji bi prevodili s tog jezika. Ne postoje studiji arapskog i sve ostane na pojedinačnim iznimkama i inicijativama poput, primjerice, Booksine Revije malih književnosti koja je svojim programom onda zahvatila suvremenu književnost Levanta, Magreba i Egipta. To sve stoji. Međutim, mi dijelimo, odnosno dijelili smo, kulturni i jezični prostor zajedničke države u čijoj je podjeli posla i zaduženja u kulturnoj i obrazovnoj politici, Sarajevu i Bosni i Hercegovini pripala arapska i

perzijska književnost, kultura i civilizacija, opet od iznimnog značenja za vanjskopolitičke i ekonomske strategije tadašnje države. To je značilo da BiH posjeduje kulturnu i obrazovnu infrastrukturu koja će, primjerice, naukovati i na tržište rada poslati prevoditeljicu s arapskog koja, ako već neće prevesti neki marokanski roman, onda bar hoće dobar dio opusa egipatskog

nobelovca **Nagiba Mahfuza**, tog urbanog kroničara modernog Kaira, jednog od najvećih i najzanimljivijih gradova na onim obalama Mediterana. Mafhouz je preveden na bosansku varijantu našeg policentričnog i zajedničkog jezika čija se izdanja mogu, iako u ne baš velikom broju primjeraka, naći u Knjižnicama grada Zagreba u izdanju sarajevske izdavačke kuće Šahinpašić. Taj mini-primjer pokazuje da, unatoč trideset plus godina onoga što nazivam Šengenskom erom hrvatske (kulturne) politike, a čiji je bitan dio kulturno udaljavanje od zemalja s kojima smo nekad dijelili istu državu i kulturno tržište, i dalje je od presudne važnosti biti priključen na tokove kulturne proizvodnje i prevodilačke djelatnosti u Beogradu ili Sarajevu. Jer time ostajemo priključeni na dio svijeta koji nam je puno bliži nego nam se na prvi pogled čini. A to je u konačnici temeljna svrha prevođenja. Da nam ne dopusti da se uspravamo u komociji vlastite autoprovincijalizacije.

Tekstovi Marija Kikaša iz serije "Imena s naslovnice: (književno) prevođenje i prevoditeljski rad u hrvatskoj kulturi i kulturnoj politici" napisani su uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Prethodni tekst Marija Kikaša iz iste serije možete naći na sljedećoj poveznici:
Svjetsko tržište prevođenja (<https://kritika-hdp.hr/svjetsko-trziste-prevođenja/>).

🕒 20. prosinca 2022.

Mario Kikaš je novinar i publicist. Pisao je redovno za listove Zarez i Le Monde Diplomatique (hrvatsko izdanje) dok su postojali te za portale Kulturpunkt, Vox Feminae, Slobodni Filozofski i Booksa. Trenutno je stalni suradnik regionalnog portala Bilten, a od 2023. godine doktorand na Sveučilištu Nord u Norveškoj.

afrička književnost (<https://kritika-hdp.hr/tag/africka-knjizevnost/>)

Beograd (<https://kritika-hdp.hr/tag/beograd/>)

imena s naslovnice (<https://kritika-hdp.hr/tag/imena-s-naslovnice/>)

Mario Kikaš (<https://kritika-hdp.hr/tag/mario-kikas/>)

politike prevođenja (<https://kritika-hdp.hr/tag/politike-prevođenja/>)

prevođenje (<https://kritika-hdp.hr/tag/prevođenje/>)

Sarajevo (<https://kritika-hdp.hr/tag/sarajevo/>)

**Je li vrijeme za
sindikalnu akciju?**
(<https://kritika-hdp.hr/je-li-vrijeme-za-sindikalnu-akciju/>)

**Niske cijene,
tezgaroški odnosi**
(<https://kritika-hdp.hr/niske-cijene-tezgaroski-odnosi/>)

**Rad književnih
prevoditelja**
(<https://kritika-hdp.hr/rad-knjizevnih-prevoditelja/>)

Kalendar (<https://kritika-hdp.hr/kalendar/>)

Marlo Kljaš

siječanj 2023

PON

9

27/10/2022 @ 0:00 - 18/01/2023 @ 23:59

Natječaj za izbor tri nova dramska teksta: Shadow Pandemic: Hidden Voices / Sjene pandemije: Skriveni glasovi

PON

9

01/12/2022 - 23/01/2023

Otvorene prijave za Paul Celan Fellowship Program 2023/24

---

h,d,p,

---

hrvatsko društvo pisaca
croatian writers society

(<https://hrvatskodrustvopisaca.hr/>)

Izdvojeno

TEMA

Taran N. Khan: Žena koja je prehodala Kabul (<https://kritika-hdp.hr/taran-n-khan-zena-koja-je-prehodala-kabul/>)

Lora Tomaš

Muziciranje teksta (<https://kritika-hdp.hr/muziciranje-teksta/>)

Andrijana Kos Lajtman

KRITIKA

PROZA

Raditi, jesti, biti slobodan (<https://kritika-hdp.hr/raditi-jesti-biti-slobodan/>)

Dunja Ilić

TEMA

ZAŠTO NE PIŠEM KRITIKU: Ispovijest propalog dilera (<https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-ispovijest-propalog-dilera/>)

Boris Postnikov

O(KO) KNJIŽEVNOSTI

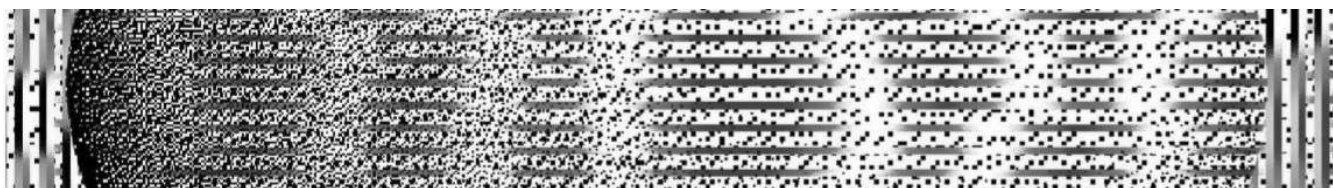
Pravila Igre (<https://kritika-hdp.hr/pravila-igre/>)

Alessandro Baricco

Programi

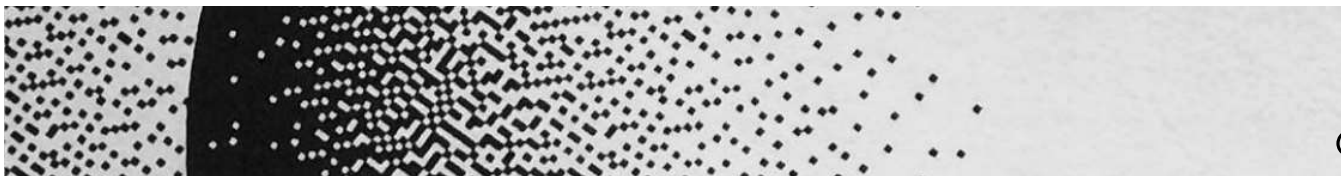
(<https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/>)

Emeritura (<https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/>)

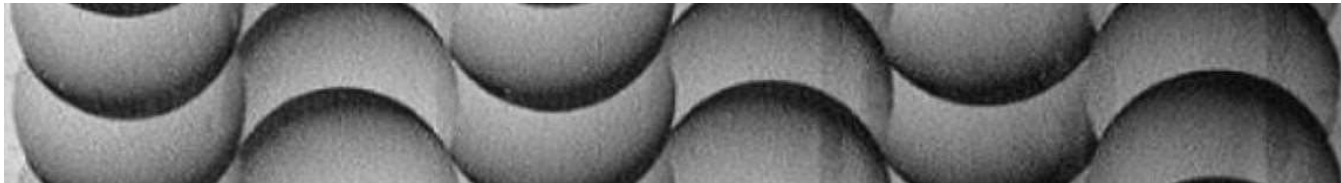
(<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

Zašto ne pišem kritiku (<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu>)

Jedan dan u životu (<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Alternativna lektira (<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Najčitanije

KRITIKA

STRIP

Misterij ratara koji se mole (<https://kritika-hdp.hr/misterij-ratara-koji-se-mole/>)

Patrik Gregurec

© 2020. Hrvatsko društvo pisaca. Sva prava pridržana.

Made with ♥ by SKROZ

TEMA

Odabrala Katarina Luketić (<https://kritika-hdp.hr/odabrala-katarina-luketic-2/>)

Katarina Luketić

TEMA

Rad književnih prevoditelja (<https://kritika-hdp.hr/rad-knjizevnih-prevoditelja/>)

Mario Kikaš

KRITIKA

POEZIJA

Svemirska optika (<https://kritika-hdp.hr/svemirska-optika/>)

Luka Rovčanić

TEMA

Odabrao Marko Pogačar (<https://kritika-hdp.hr/odabrao-marko-pogacar-2/>)

Marko Pogačar

